

אי לרנינג - למה ה"קוונה"?

בשבוע שעבר הרחקתי עד לקריית החינוך בסמינר לוינסקי - לא תאמינו - ליום עיון בנושא E-Learning ובעברית צחה - למידה מרחוק, למידה בעזרת האינטרנט או למידה מקוונת.

למי שתהיה: סמינר לוינסקי? כן, הוא עדיין קיים. לא שאני לא אוהבת לאכול טוב, או להסתובב במסדרונות ממוזגים של בתי מלון מפוארים ולפטפט עם מכרים עסקיים במהלך ימי עיון, אבל אם נתייחס להיבט הפרובלמטי של יושרה (אינטגריטי בלעז), יש לי קצת בעיה עם מצגות "מקצועיות", שלפעמים שוכחים להשמיט מהן את התווית של מצגות מכירה.

ולכן הגעתי למקורות, ובמקרה של למידה והוראה (גם אם הן מרחוק) - למוסדות החינוך, כדי ללמוד על ה"למה" ופחות על ה"איך".

בכל התייחסות לנושא הלמידה מרחוק, כדאי להפריד בין המהות - ה"למה" - הצורך שבאה הלמידה מרחוק לספק - לבין הכלי - ה"איך" - הטכנולוגיה, באמצעותה ניתן ליישם את הלמידה מרחוק. הבחנה זו חשובה במיוחד כדי להימנע ממה שהתרחש לעתים מזומנות ברשת האינטרנט, שבה הטכנולוגיה הכתיבה את התוכן ולא להיפך.

במלים פשוטות: מי צריך את הלמידה מרחוק? במה יתרום האינטרנט לתהליך הלמידה וההכשרה המקצועית? במה הוא עולה על אמצעים ממוחשבים אחרים? איך ניתן ליישם עקרונות למידה חינוכיים ופסיכולוגיים וניסיון נרכש של שנים במדיה החדשה? ובעיקר - איך לשלב את החדשנות הגלומה בטבעה של מדיית האינטרנט לבין העולם השמרני והממוסד מטבען של ההוראה והלמידה?

אך לפני שנדון ביתרונות או בחסרונות הלמידה מרחוק, כדאי לבחון מספר עובדות יסוד בנוגע אליה:

למידה מרחוק - מורה נבוכים

למידה מרחוק היא למידה שאינה מוגבלת במקום או בזמן. כלומר, זוהי למידה המעניקה ללומד נגישות מקסימלית. הלומד מצידו יכול להיות בכל גיל, מגדר או מעמד. נשמע מוכר? אינטרנטי משהו? אכן כן.

אם בעבר יושמה הלמידה מרחוק בעזרת התכתבות, תקשורת בטלפון או ועידות וידיאו, כיום היא מיושמת בעזרת האינטרנט ומכאן שמה העכשווי - למידה מקוונת (E-Learning). חשוב לציין שהרעיון הוא פדגוגי בבסיסו, שבארץ הוצג לראשונה על ידי האוניברסיטה הפתוחה. למי שאמון על לוח וגיר, וזכרונו עדיין אינו בוגד בו - בזמנו, לפני למעלה מ-25 שנה, הרעיון של למידה מרחוק היה מהפכני למדי.

גם הרעיון של רתימת הטכנולוגיה לטובת הלמידה אינו חדש: מאז התפתחות המחשב האישי בשנות ה-70, החלו מגמות אלה. ניתן לומר כי הלמידה המקוונת היא האח הצעיר והמתחכם של מחולל הלומדה, הדרכה בעזרת מחשב (Computer Based Training), מערכות מומחה ומצגות המולטימדיה.

להבדיל מהם, אין ספק כי באופן תיאורטי לפחות, האינטרנט, רשתות קרקעיות והלוויין - כיום - והפס הרחב בעתיד - מאפשרים ספקטרום רחב מאוד של אפשרויות למידה: דואר אלקטרוני, קבוצות דיון א-סינכרוניות, מפגשי ועידה סינכרוניים או העברת טקסט, קול ווידאו בזמן אמת.

נוהגים להבחין בין למידה סינכרונית - שבה התלמידים שומעים בו-זמנית את השיעור המועבר באינטרנט על ידי המרצה ולמידה א-סינכרונית, שבה השיעורים הוכנו מראש והתלמידים שומעים את השיעור בזמנם החופשי.

כן קיים בלמידה מרחוק גם המושג אינטראקטיווי (ראו הוזהרתם), שבו שני הצדדים - המרצה והתלמידים - מתקשרים זה עם זה. למידה סינכרונית ואינטראקטיווית היא המוצלחת ביותר, משום שניתן לשאול שאלות, להקשיב לשאלות של התלמידים האחרים וכמובן גם לתשובות. החיסרון הוא בשאלה כמה תלמידים יכולים להיות מחוברים בו-זמנית.

מודל נוסף הוא של מרצה מומחה (מומחה עולמי), המעביר את ההרצאה למספר גדול של סטודנטים, כשלכל כמה עשרות סטודנטים יש מנחה מקומי, הנשאל שאלות.

ובכל זאת, בלמידה מרחוק, הפן הסטודנטיאלי עלול להיות בעייתי: הרצאה באינטרנט המכילה שקפים, קול, וידיאו ואנימציה עלולה להיות כבדה מדי לסטודנט היושב בבית ומתבסס על קו טלפון (בעידן טרום הפס הרחב), ואז הוא מתקשה לצפות בה. רק במוקדי לימוד מבוססי פס רחב ניתן להעביר קבצי וידיאו.

בעיה נוספת: יש לבחון אם ההרצאה פותחה במיוחד עבור למידה מרחוק, או שמדובר בהרצאה רגילה בכיתה, שבנוסף מצולמת לאינטרנט. או למשל, מרצה אקדמי, שהוא לרוב פעיל מאוד ומשוטט בכיתה, המצלמה תקשה לעקוב אחריו, ולכן מרצה מצוין בהרצאה פרונטלית יכול להיות לא מוצלח בלמידה מרחוק. ומה לגבי איכות השירות? מי מטפל בבעיות תקשורת, נפילת שרת או סתם תעבורה איטית ברשת בגלל? Valentine's Day?

מתי למידה מרחוק "סקסית" במיוחד?

כשתהליך ההדרכה מצריך קהלים עצומים של לומדים המפוזרים כל אחד באזור אחר של העולם. לדוגמה, עובדי קו ייצור של חברת ג'נרל מוטורס בארצות הברית, אוסטרליה ובריטניה; כשתהליך ההדרכה פונה לאוכלוסיית לומדים ממוקדת ברחבי יבשת שלמה: אוניברסיטת פניקס בארצות הברית ללומדים מבוגרים; כשהיא פותרת בעיות של נגישות מרצה, נגישות חומר לימוד וכמובן סביבת למידה - כיתות, ציוד, עזרים וכיוצא באלה.

באמצעות הלמידה מרחוק, יכול העובד לנצל את כלי העבודה הנגיש לו ממילא, המחשב האישי שלו. התלמיד בכיתה הווירטואלית יכול להציג שאלה למורה, כשאלפי קילומטרים מפרידים ביניהם ולקבל תשובה באמצעות דפדפן. המדריך מצדו, לא רק "אוסף" את כל ה"מבחנים" מהתלמידים, אלא גם מקבל ניתוח בזמן אמת על התקדמות כל תלמיד ותלמיד.

הלמידה מרחוק מאפשרת להשקיע כסף רב בקורס בודד ולהעביר אותו למספר רב מאוד של אנשים, ומדובר באלפים רבים, לחסוך את עלויות שכפול הקורס וסביבת ההדרכה, נסיעות ולוגיסטיקה, בעזרתה ניתן לגייס את המרצים הטובים בעולם לתכנון הקורס ולפיתוחו, ל"רענן" הדרכה לארגון דינמי, שבו קצב ההשקה של מוצרים חדשים עולה על אחד בחודש.

היישומים הנפוצים ללמידה מרחוק מתאימים להכשרה ולהדרכה לכל קהל גדול ומבוזר: למוסדות חינוך על כל גווניהם - בתי ספר, מוסדות לחינוך משלים או על-תיכוני, מכללות ואוניברסיטאות או לארגונים - חברות עסקיות ומוסדות ציבור. למעשה, רק במאסות של אלפי משתמשים יהיה החזר השקעה (ROI) למערכת אחת. רק כדי לסבר את האוזן, שיעור אחד במדיה עשוי לעלות 700 אלף דולר!

חברות ישראליות הן בין המובילות בעולם בפיתוח טכנולוגיות למידה מרחוק, בהן interwise אראל, גילת (למרות הבעיות), ברקת Learn by Net, וערוצי ידע. הגם שלא ייעדו מלכתחילה את המערכות שפיתחו לשוק המקומי בגלל היקפו הקטן, לצערנו עדיין לא הצליחו לממש בעולם את הפוטנציאל הגלום בהן - ולא בגלל שהמערכות לא מספיק טובות מבחינה טכנולוגית, ואפילו לא בגלל המחיר. בישראל, למותר לציין, השוק עדיין בחיתוליו, לפחות במגזר העסקי.

פורסם באתר דה-מרקור, 24.5.2001